
ПРАВЕДНИКИ

Божкова (Зозуля) Марія Юхимівна (1900-1976)

Божков Степан Трохимович (1900-1941)

Божков Ігор Степанович (1928-1998)

Божков Володимир Степанович (1920-1981)

Божкова Тамара Степанівна (1917-2002)

Зозуля Давид Юхимович (1894-1943)

ВРЯТОВАНІ

Рубінштейн Абрам Якович (1914-1976) і його товариш з Харкова

Бланк Фрідель Яківна (1913-1974)

Бланк Захар Наумович (1912-1941)

Бланк Валерій Захарович (1940)

С.Т. Божков

М.Ю. Божкова

Т.С. Божкова

В.С. Божков

А.Я. Рубінштейн

З.Н. Бланк

Сім'я Божкових проживала на вул. Володимирській, 5. Батьки працювали на поштамті: батько Степан Трохимович – слюсарем, мати Марія Юхимівна – прибиральницею. Закінчивши семирічну школу, їх донька Тамара пішла працювати технічкою до перукарні, де зустріла Абрама Рубінштейна, за якого незабаром вийшла заміж.

20 травня 1941 року Абрам був призваний до армії. Частина, в якій він служив, в перші місяці війни потрапила в оточення. Абрам Якович опинився в німецькому таборі в с. Гоголевому. Голод і хвороби косили людей, в списках на розстріл А. Рубінштейн був дев'яностим, а розстрілювали щодня. Тамара жила в селі, де добувала продукти і передавала їх до табору. Через два місяці невідома людина передала їй записку з табору. Тамара дісталася до Гоголевого, викупила Абрама і ще одного військовополоненого єврея з Харкова (його прізвища Тамара Степанівна не пам'ятає) у поліція. Вона привезла їх на вул. Володимирську, 5. Тут полонених виходжували і ховали з вересня 1941-го по липень 1942 року. Незабаром помер Степан Трохимович. Тамара через

кербу да дістала чоловікові паспорт на ім'я Арсенія Арсенійовича Микояна. Військовополоненому харків'янинові теж зробили «липовий» паспорт.

Залишатися в Києві ставало все небезпечніше. Брат Марії Юхимівни, Давид Юхимович Зозуля, перевіз Абрама і його товариша до села Велика Салтанівка, до сестри своєї дружини Антоніни. Незабаром брати Тамари – Ігор і Володимир – привели до будинку свого друга дитинства – єврея Захара Наумовича Бланка з дружиною Фрідою Яківною і маленьким сином Валерієм. Бланка залишили у Фастові для підпільної роботи, але вся група була видана провокатором і лише йому одному вдалося врятуватися. Він пробрався до дружини і сина. Через деякий час Давид Зозуля відвіз їх всіх до того ж села.

Давид Юхимович врятував декілька єврейських сімей. Цю добру і сміливу людину фашисти розстріляли на очах його сім'ї і всіх односельців 1943 року в рідному селі Велика Салтанівка.

Перед самим визволенням Києва Тамару Божкову було відправлено на примусові роботи до Німеччини. Потрапила до Берліна, працювала в таборі Адлегерштелле санітаркою в лікарні. Звільнившись з табору, влаштувалася в госпіталь в Берліні, де її розшукав чоловік. Абрам Рубінштейн після звільнення Києва в листопаді 1943 року пішов на фронт, був поранений і війну закінчив в Германії.

Подружжя Рубінштейнів після демобілізації повернулися до своєї квартири в Музейному провулку. 1947 року у них народився син Яша. Абрам Якович працював перукарем, Тамара Степанівна – помічником кіномеханіка. Ігор Божков став водієм, Володимир Божков – слюсарем. 1976 року померла Марія Юхимівна, а через місяць – Абрам Якович. Захар Наумович Бланк, за даними НКВД, загинув під час спроби перейти лінію фронту 1941 року.

Фрідель Яківна Бланк працювала медсестрою в лікарні в Білій Церкві. Померла 1974 року. Валерій Захарович Бланк – начальник виробничого відділу одного з будівельних управлінь Києва.

Тамарі Степанівні Божковій та її батькам 1997 року присвоєно почесне звання «Праведник Бабиного Яру», а 1999 року – «Праведник народів Світу».

Її брати Ігор Степанович і Володимир Степанович Божкови, а також дядько Давид Юхимович Зозуля 1997 року удостоєні звання «Праведник Бабиного Яру».